

ACESTA NU ESTE UN JURNAL

ALEXANDRU BUDAC

Cărți de înțelepciune sunt îndeobște considerate textele străvechi ale Orientului mai mult sau mai puțin îndepărtat, vocile autoritare ce răzbat din *Ecleziast* sau *Proverbe*, moștenirea sapiențială a Greciei antice, manualele stoicilor, îndoilele primilor sceptici, apoftegmele părinților deșertului ori pildele talmudice, adică un întreg izvor profetic, confesiv, imaginativ și meditativ menținut proaspăt grație efortului de a intersecta analiza de sine autentică și verticala transcendentă. Deoarece încă din a doua jumătate a veacului al XIX-lea distincțiile între literatura sacră și cea seculară nu au mai fost făcute ferm, nici măcar de unii dintre teologi, în sfera cărților de înțelepciune (*wisdom literature*, cum numesc anglo-saxonii genul) au putut fi recuperate scrieri care, potrivit unei gândiri dogmatice, ar fi rămas deoparte. Acest fenomen cu origini în epoca Luminilor a făcut posibil să avem acum toată libertatea de a vorbi despre *Biblie* în termeni literari, să o apreciem sub aspect stilistic, dar și de a găsi în excomunicatul Tolstoi, de pildă, nu doar un romancier genial, ci și un gânditor redutabil, un înțelept comparabil cu cei din vechime. După cum splendid a argumentat Gershom Scholem într-una din cărțile sale, laicizarea misticii a făcut posibilă apariția unor creatori la fel de fascinanți precum cei situați, tradițional, în interiorul unei religii.

Note, stări, zile. 1968-2009 este o carte sapiențială cu un caracter aparte, scrisă de unul dintre cei mai interesați și dăruți esești români ai ultimelor decenii, care a izbutit să rămână în mod autentic elitist și popular, să nu altereze rafinamentul și expresivitatea aleasă, dar să se bucure totodată de fidelitatea unui public de cititori heteroclit, să vorbească despre cele mai vechi probleme din filosofie și istoria religiilor ca și cum ar fi temele cele mai urgente, și să așeze dilemele noastre de zi cu zi în lumina învățăturilor de odinioară. În *Note, stări, zile*, Andrei Pleșu nu ne oferă un jurnal. Mai degrabă ne dezvăluie o parte din pașii unui neobosit ritual al lecturii pasionate și gândirii flexibile. Credincios, fără a se instala autosuficient în concluziile altora, reținut înaintea filosofării excesive, *bon vivant* mereu ironic cu slăbiciunile umane, dar și cu propriile ezitări, fin observator al *Zeitgeist*-ului românesc de dinainte și de după 1989, cărturar cosmopolit cu un imens simț al umorului, inițiat în subtilitățile limbii române pe care o strunește cu o măiestrie ce ar trebui să atragă atenția majorității prozatorilor noștri căzniți, Andrei Pleșu se simte pe deplin confortabil cu maniera sa de a scrie. Nu e un filosof *manqué*, întrucât argumentarea cristalizată, fetișizarea conceptului fac adesea obiectul unei relativizări destinsă, unui scepticism ușor amuzat, asumat și profund nefilosofic.

De altă parte, ecumenismul său religios îl protejează de pericolul întepenirii mărginite într-o singură teologie. De altfel, în cărțile lui, recunosc uneori mai repede influența lui Andrei Scrima decât pe cea a lui Constantin Noica. Istoric de artă cu ureche literară, Andrei Pleșu nu-ți dă senzația că visează romanul când scrie eseul sau că ar da aforismul pentru povestire, deși este un povestitor plin de farmec. Mult prea curios ca să se mulțumească doar cu câteva domenii ale culturii, el frecventează cel mai convingător genul invocat puțin mai sus, *wisdom literature*. Deschid adesea cărțile lui Andrei Pleșu doar ca să mă delectez cu felul cum citește și cum se bucură de viață manifestându-se în același timp ca o complexă făptură culturală. În cazul lui, exercițiul cultural rămâne mereu grațios, lecturile sale alcătuiesc o rețea captivantă de influențe, răspunsuri dialectice și reacții spontane tocmai pentru că viața pură și simplă e afirmată cu optimism înainte de toate.

O bună parte dintre însemnările cuprinse

în *Note, stări, zile* au apărut sporadic în *Dilema* și *Dilema Veche*. Citindu-le împreună, cronologic, efectul lor a fost destul de diferit. M-a surprins unitatea stilistică a textelor și retorica lor aproape neschimbată de-a lungul deceniilor. Autorul mărturisește că a efectuat "mici reajustări stilistice" însemnărilor de tinerete, însă mă îndoiesc că acestea au modificat serios forma și conținutul inițiale. Andrei Pleșu scrie limpede, își caută cu grijă cuvintele, cultivă metafora surprinzătoare și confesiunea manierată. Arta cu care valorifică registrul semantic al limbii române constituie o adevărată igienă mentală, mai ales astăzi, când suntem îngâlați de cuvinte estropiate ori tumorale. "Nu știi bine o limbă" – ni se spune într-o notă din anul 2000 – "dacă nu deții *cantitatea* realilor ei, dacă nu te miri, clipă de clipă, de jungla sinonimiilor, de exotisme regionale, barbarisme picante, împrumuturi, contaminări și substraturi. [...] Din unghiul unei asemenea exigente, nimeni nu știe cu adevărat românește. Trebuie să-ți înveți, necontenit, limba maternă, să descoperi mereu, în cotidianul ei, limba *străină*." Retorica lui Andrei Pleșu respectă rigorile retoricii clasice. Fără pastişe, topici fanteziste, contorsionări logice sau abuz de stereotipi gramaticali meniți a face părțile de vorbire interșanjabile. În schimb, lecția lui Aristotel, potrivit căreia un discurs convinge în funcție de caracterul vorbitorului, e bine învățată. Eseiul găsește de fiecare dată forma de exprimare potrivită propriei naturi și dispoziției într-un anumit moment: citează entuziast, comentează admirativ, polemizează elegant, satirizează amar, refutează hotărât, observă cu haz, se autoexaminează surprins, reflectează absorbit.

Pagini erudite despre mistici alternează cu panseuri politice, reflecții asupra bătrâneții sau intuiții specifice istoricului de artă. Evocări nostalgice ale unor momente și chipuri din trecut se succed laolaltă cu opinii picante privitoare la noile moravuri academice ori la reflexele dâmbovițene. Autorul admiră Polonia pentru demnitățile cu care înfruntă comunismul, îl taxează pe Descartes pentru previzibilitate, iar pe filosofii analitici pentru exces de jargon. O descriere a spectacolului urban din Bilbao mi-a amintit, datorită acurateții detaliului filtrat prin imaginație, de unul dintre *Orașele invizibile* ale lui Calvino. Fellini e asemănat cu pictorul Rubens, iar Bergman cu Rembrandt. Ortodocșilor fundamentalisti li se trage un perdaf. Trabantul face obiectul unui simpatic elogiu.

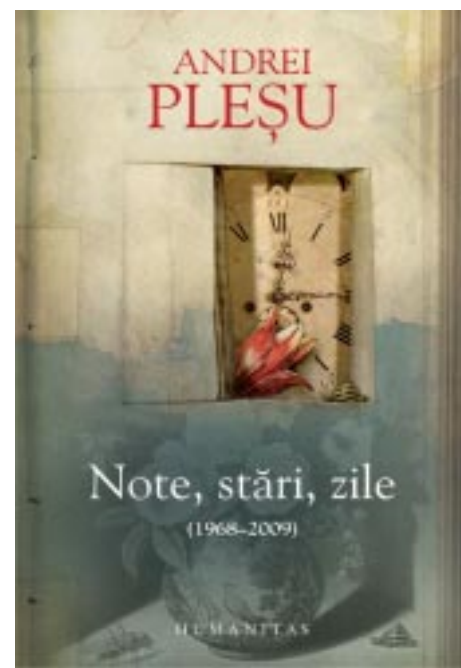
Nu am fost niciodată atras de filosofia lui Constantin Noica. I-am citit câteva dintre cărți mai mult sub imperativul unor obligații studențești (examene, seminarii, referate), decât din proprie inițiativă. În schimb, descopăr mereu un Noica aparte în cărțile discipolilor săi, în *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu sau în acest recent volum al lui Andrei Pleșu, un Noica inteligent și simpatic, un cărturar ce și-a luat vocația în serios și care a făcut școală după un model cu atât mai demn de admirație, cu cât ne pare acum mai desuet. *Note, stări, zile* îl surprinde în câteva ipostaze anecdotice menite parcă să-mi întărească senzația că gesturile cotidiene ale lui Noica și dialogul direct cu el erau mai pline de miez decât ambițioasele sale proiecte filosofice.

Într-o lume tot mai tehnologizată și mai obsedată de exhibare, de spulberarea neghioabă a spațiului privat, cartea lui Andrei Pleșu te poate învăța, mai ales dacă te numeri printre cei amoreați de propriul iPod, cum să discerni între *post* și confesiunea veritabilă, între vedetismul de rețea și personalitatea adevărată. Salman Rushdie observa într-o conferință paradoxul *blogging*-ului: un număr uriaș de oameni simt acut nevoia să se confeseze în

spațiul virtual, deoarece mizează pe capacitatea Internetului de a-i scoate din anonim, însă odată ajunși acolo ei sunt înghițiți de un anonim și mai pregnant. Poți să fii un ucigaș în serie, spunea el, și să mărturisești asta deschis pe un blog, dar șansele să fii luat doar drept un excentric gălăgios sunt foarte mari. Andrei Pleșu constată la rândul său cam același lucru. A te transforma într-o pagină *web* înseamnă a te lăsa acaparat de un "terorism blând", creator de dependențe și generator de superficialitate.

Cu siguranță fiecare cititor va găsi în carte pagini care i se adresează direct și pagini înaintea cărora se va simți exclus. Dintre atâtea însemnări, e ușor să reții ce se dovedește remarcabil, căci multe dintre fraze par scrise anume spre a fi ușor de memorat. Totuși, două dintre întâlnirile evocate de Andrei Pleșu m-au făcut să revin asupra lor mai mult decât altele: dialogul cu stareța unui templu japonez din Kyoto și, puțin mai încolo, discuția cu un taximetrist croat din Berlin.

Deși mă fascinează buddhismul, mărturisesc că preceptele sale mă țin la distanță. Sunt prea nerăbdător și impulsiv pentru a mă lăsa sedus de detașarea pe care o propune, detașare ce, sunt convins de asta, indiferent ce susțin guru din California, de la mare și de pe youtube, n-o poți obține decât dacă te naști într-o cultură orientală. Cred că tocmai de aceea devin extrem de interesat doar când se ivește posibilitatea aflării unor explicații venite din interiorul tradiției. Stareța Chiko Komatsu și-ar găsi numaidecât locul într-o colecție de *koan*-uri. Iată cum îi răspunde interlocutorului creștin, când el o întreabă cum izbuteste să se roage la o instanță impersonală: "Dacă dumneavoastră știți atât de bine *cui* vă rugați, dați-mi voie să vă întreb dacă știți la fel de bine *cine* se roagă?" Observațiile ei privitoare la diferența dintre viața religioasă creștină și cea japoneză, însoțite de glosele împăciuitoare și de bun-simț ale lui Andrei Pleșu, mi-au amintit de o altă deosebire fundamentală. Pentru un japonez, moartea lui Isus

și, mai cu seamă, transformarea trupului schingiuit pe cruce în obiect de cult este umiltoare, atroce și de neînțeles, deoarece, conform învățăturilor buddhiste, un om drept nu poate să aibă parte de o moarte violentă. Lucrurile rele li se întâmplă doar celor răi. De ce răspunsul japonez la problemele religioase este atât de diferit de cel creștin vă las să descoperiți în paragrafele revelatoare dedicate întâlnirii de la Kyoto.

Pe taximetristul volubil din Berlin, Andrei Pleșu încearcă să-l amuțască spunându-i că a scris o carte despre îngeri. Reacția omului și povestea profund emoționantă pe care începe s-o depene se dovedesc năucitoare. Experiența și viziunea asupra vieții ale acestui gnostic fără nume sunt mult prea tulburătoare pentru a le rezuma fără să le compromit tâlcul. Cred că e suficient dacă spun că după astfel de pagini simți nevoia să citești *Note, stări, zile* înainte de culcare, dar nu pentru a adormi mai repede, ci pentru a-ți dori ca dimineața să te trezești mai bun.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!
 Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!
ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?
ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!
 Pentru elevii școlilor, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?